

**YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF-MUHITNI HIMOYA
QILISH - BARQAROR KELAJAK YO'LI****Tammimova Arofatxon ¹**¹ *Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi**Bojxona Qo'mitasi Bojxona instituti 2-kurs 523-guruh kursanti***MAQOLA
MA'LUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 19.12.2024**Revised: 20.12.2024**Accepted: 21.12.2024***KALIT SO'ZLAR:**

*yashil iqtisodiyot,
atrof-muhitni himoya
qilish, barqaror
rivojlanish, iqlim
o'zgarishi, ekologik
transport, ekologik
barqarorlik, aylanma
iqtisodiyot.*

*Mazkur maqola yashil iqtisodiyotning atrof-
muhitni muhofaza qilishdagi ahamiyati va
barqaror kelajakka yo'lini yoritishga
bag'ishlangan bo'lib,
atrof-muhitni himoya qilish va ekologik
xavflarni kamaytirishga qaratilgan yashil
iqtisodiyotning asosiy tamoyillari va afzalliklari
yoritib berilgan.*

KIRISH. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2023 yil 1-2 dekabr kunlari Dubayda bo'lib o'tgan COP28 samitida ishtirok etdi va havo va suvning ifloslanishi, tuproq eroziyasi, cho'llanish, qazib olinadigan yoqilg'idan nazoratsiz foydalanish global isish, tabiiy ofatlar ko'payishiga, atrof-muhit va aholi salomatligiga jiddiy zarar yetkazilishiga olib kelmoqda. Iqlim o'zgarishi Markaziy Osiyoning barqaror rivojlanishining asosiy muammolaridan biriga aylandi deb ta'kidladi. U "yashil" iqtisodiyotga o'tish va uglerod neytralligiga erishish "Yangi O'zbekistonning strategik maqsadi" ekanligini aytib o'tdi.

Jumladan, Prezidentimiz tomonidan Parij kelishuvi doirasida iqlim o'zgarishiga moslashish bo'yicha global asosni tezroq tasdiqlash tarafdori ekanligini e'tirof etdi. Davlat rahbari yoshlarni iqlim muammolarini samarali hal etishga faol jalb etish maqsadida Birlashgan Millatlar Tashkiloti iqlim o'zgarishi bo'yicha yoshlar konferensiyasini O'zbekistonda tashkil etishga tayyorligini bildirdi.

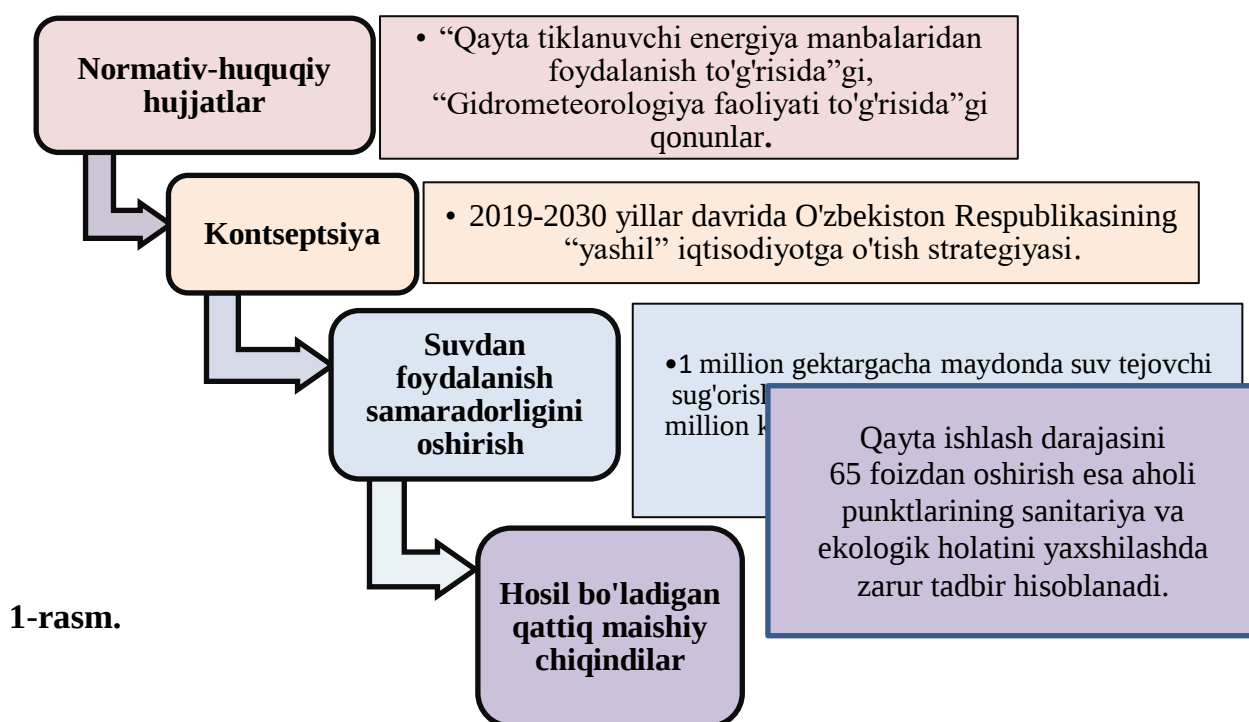
Shuningdek, sammitda muhtaram prezidentimiz tomonidan global miqyosda past uglerodli iqtisodiyotga o'tish mavzusiga ham to'xtalib o'tdi. Uning so'zlariga ko'ra, jarayon

adolatli, shaffof va inklyuziv bo'lishi hamda rivojlanayotgan mamlakatlar manfaatlarini albatta hisobga olishi kerakligi muhim ahamiyat kasb etishiga alohida e'tibor berib o'tdi.

Ta'kidlash joizki, bugungi kunda mamalakatimizda jahon hamjamiyatidagi xalqaro mehnat tashkiloti bilan birgalikda "Yashil bandlik" dasturini ishlab chiqish, shuningdek, iqlim o'zgarishining bandlikka ta'sirini modellashtirish markazini yaratishni taklif etilmoqda.

Shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning joriy yilning 18-20 noyabr kunda Oliy Majlis Qonunchilik palatasida so'zlagan nutqida bugungi kunda iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlari nafaqat O'zbekistonda, balki dunyoning ko'plab mamlakatlarida ham sezilayotganini ta'kidladi. Prezidentimiz fuqarolarning fikr va takliflarini inobatga olib, 2025-yilni O'zbekistonda "Atrof-muhitni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyot yili" deb e'lon qilish orqali bu boradagi ishlarni yangi bosqichga ko'tarishni taklif etdi.

Yurtimiz ham tabiiy resurslarga boy, muqobil tabiat manbalariga ega mamlakat sanaladi. Shu bois, bizning yurtimizda barcha sharoitlar borligi sababli "yashil iqtisodiyot"ni jadal rivojlantirish uchun barcha qulayliklar mavjuddir. Bu borada bir qator muhim ishlarni amalga oshirish talab etiladi (1-rasm).

Yashil iqtisodiyot - bu tabiiy resurslardan barqaror foydalanish va atrof-muhitga zararli ta'sirlarni minimallashtirishga qaratilgan iqtisodiy o'sish modeli. Bu ekotizimlarning yomonlashishiga olib keladigan an'anaviy uglerod asosidagi rivojlanishdan ekologik toza va

samaraliroq texnologiyalarga o'tishni o'z ichiga oladi. Yashil iqtisodiyotning ahamiyati uning iqtisodiy rivojlanishni ekotizimlarni himoya qilish zarurati bilan muvozanatlash. Hozirgi kunda asosiy muammolaridan biri global iqlim o'zgarishi bo'lib, u Yerdagi hayotning barcha jabhalariga ta'sir qiladi. Bu, shuningdek, qayta tiklanadigan energiya manbalari, atrof-muhit texnologiyasi, chiqindilarni boshqarish va qishloq xo'jaligida yangi ish o'rinlari yaratishga yordam beradi. Havo va suvning ifloslanishi, o'rmonlarning kesilishi, tabiiy resurslarning kamayishi nafaqat ekotizimlarga, balki inson salomatligiga ham tahdid solmoqda.

So'nggi o'n yilliklarda sayyoramiz iqlimi katta o'zgarishlarga duch keldi, natijada harorat ko'tarildi, ekstremal ob-havo hodisalari va ekotizimlarga tahdidlar paydo bo'ldi. Shu bilan birga katta shaharlar havoning ifloslanishi muammosiga duch kelmoqda, bu esa odamlarning hayot sifati va sog'lig'iga bevosita ta'sir qiladi. Shuni ham ta'kidlab o'tish zarur, sayyoramizning "o'pkasi" bo'lgan o'rmonlar faol ravishda kesilmoqda, bu esa biologik xilma-xillikning yo'qolishiga va ko'plab o'simlik va fauna turlari-ning mavjudligiga tahdid solmoqda.

Yashil iqtisodiyotning eng muhim jihatlaridan biri quyosh, shamol va gidroenergetika kabi qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tishdir. Ushbu manbalar ko'mir yoki neftning atrof-muhitga salbiy ta'sirisiz barqaror energiya ta'minotini ta'minlaydi. Ko'pgina mamlakatlar barqaror energiya tizimlarini yaratish uchun quyosh panellariga faol sarmoya kiritmoqda. Shamol turbinalari qayta tiklanadigan energiyani ta'minlaydi va texnologik taraqqiyot tufayli shamol kamroq bo'lgan hududlarda ham samarali bo'ldi. Gidroenergetika: energiya ishlab chiqarish uchun suv quvvatidan foydalanish energiya ishlab chiqarishning eng qadimgi va ishonchli usullaridan biri bo'lib qolmoqda.

Aylanma iqtisodiyot chiqindilarni minimallashtiradigan va resurslardan iloji boricha samarali foydalanadigan ishlab chiqarish va iste'mol jarayonlarini yaratishni o'z ichiga oladi. Chiziqli iqtisodiyotdan farqli o'laroq, tovarlar ishlab chiqariladi, foydalaniladi va tashlanadi, aylanma iqtisodiyot qayta foydalanish, qayta ishlash va qayta tiklash tamoyillariga asoslanadi. Qayta ishlash texnologiyalaridan foydalanish zarur, shundagina chiqindixonalariga tushadigan chiqindilar hajmini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin bo'ladi. Ishlab chiqarishda aylanmalik tamoyillarini qo'llash qayta ishlatilishi yoki qayta ishlanishi mumkin bo'lgan mahsulotlarni yaratadi, bu esa yangi tabiiy resurslarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi.

Barqaror qishloq xo'jaligi ekotizimni saqlaydigan, tuproq unumdorligini oshiruvchi va tabiiy resurslarning tanazzulga uchrashining oldini oluvchi amaliyotlarni o'z ichiga oladi. Bu organik o'g'itlardan foydalanish, kimyoviy moddalardan foydalanishni minimallashtirish va qishloq xo'jaligi erlarini eroziyadan himoya qilishni o'z ichiga olishi mumkin. Biologik xilma-xillikni saqlash inson faoliyati tahdidi ostida bo'lgan ekotizimlar va turlarni himoya qilishni o'z ichiga oladi. Bu yashil iqtisodiyotning muhim jihati

hisoblanadi, suvni tozalash va uglerod aylanishi kabi tabiiy jarayonlar muvozanatini saqlaydi. Ekologik barqaror amaliyotlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish misollari. Bugungi kunda ekologik barqaror amaliyotlarni joriy etishga qaratilgan muvaffaqiyatli tashabbuslarning ko'plab misollari mavjud. Ular orasida:

- Germaniya - mamlakati 2045 yilgacha uglerod neytralligiga erishishni maqsad qilib, qayta tiklanadigan energiya sektorini faol rivojlantirmoqda. Daniya shamol energiyasi va uning ehtiyojlari uchun muqobil energiya manbalaridan foydalanish sohasida yetakchi hisoblanadi.

- Shvetsiya - chiqindilarni qayta ishlash va biogazdan energiya manbai sifatida foydalanish loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirmoqda.

- Hindiston quyosh energetikasiga katta sarmoya kiritib, dunyodagi eng yirik quyosh energiya stansiyalarini qurishga muvaffaq bo'ldi. 2016-yilda Hindiston quyosh energiyasining o'sishida global etakchiga aylandi va 2030-yilgacha 175 gigavatt yangilanadigan energiya quvvatini yaratishni maqsad qildi

Xulosa: Yashil iqtisodiyot - bu sayyoramiz uchun barqaror kelajakka erishishning zarur va samarali yo'lidir. U atrof-muhitga ta'sirni minimallashtirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik toza texnologiyalarga o'tish tamoyillariga asoslanadi. Iqlim o'zgarishi, havo va suvning ifloslanishi kabi muammolar shoshilinch va kompleks yechimlarni talab qiladi va yashil iqtisodiyot ularni bartaraf etishning real mexanizmlarini taklif etadi.

Qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish, aylanma iqtisodiyotni rivojlantirish, barqaror qishloq xo'jaligi va biologik xilma-xillikni saqlash nafaqat ekotizimga salbiy ta'sirlarni kamaytirish, balki yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiyotni mustahkamlash va aholining hayot sifatini oshirishga yordam beradigan asosiy yo'nalishlardir. Germaniya, Daniya va Shvetsiya kabi mamlakatlardan olingan muvaffaqiyatli misollar shuni ko'rsatadiki, ekologik barqaror amaliyotlar kundalik hayotga integratsiya bo'lib, iqtisodiy va ekologik foyda keltiradi.

Yashil iqtisodiyot nafaqat moda yo'nalishi, balki insoniyat jamiyati taraqqiyoti va tabiatni asrash o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi hayotiy model ekanligini anglash zarur. Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun jahon hamjamiyati ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, yashil energiya sohasida innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va boshqa barqaror amaliyotlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha sa'y-harakatlarni kuchaytirishi kerak. Bu nafaqat hozirgi ekologik muammolarni engishimizga yordam beradi, balki kelajak avlodlar uchun xavfsiz va farovon kelajak uchun zamin yaratadi.

Foydalanfan adabiyotlar:

1. <https://www.gazeta.uz/2023/12/01/climate-summit>
2. <https://yuz.uz/uz/news/yashil-iqtisodiyot-yoli--eng-mukammal-yol>

-
3. <https://parliament.gov.uz/articles/1263>
 4. <https://www.unep.org>
 5. <https://www.ipcc.ch>
 6. <https://www.iea.org>
 7. <https://gggi.org>
 8. <https://www.unep.org>
 9. <https://www.worldbank.org>